

ГРИНЯВСЬКІ ГОРИ ЯК ГЕОМОРФОЛОГІЧНИЙ РАЙОН ПОЛОНІНСЬКО-ЧОРНОГІРСЬКИХ КАРПАТ

Йосип Гілецький

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Геоморфологічні дослідження Українських Карпат тривають уже понад півтора століття. Їх здійснювали австрійські, польські, українські, російські та інші науковці у ході численних експедицій, а також аналізуючи матеріали буріння, картографічний матеріал тощо. Особливо великий внесок у вивчення геоморфології Карпат зробили у минулому такі вчені як Г.Тейсейр, Я.Чижевський, О.В'ялов, В.Бондарчук, П.Цись. Серед сучасних вчених, які активно досліджують геоморфологічні особливості Карпатського регіону – І.Гофштейн, Я.Кравчук, І.Ковальчук, Р. Сливка, Г. Рудько. Особливо багато наукових праць присвячено проблемам геоморфології Передкарпаття, Скибових та Покутсько-Буковинських, Полонинсько-Чорногірських Карпат. Інші геоморфологічні регіони досить детально вивчені у геологічному та палеогеографічному, комплексному фізико-географічному та еколого-біологічному аспектах. Одним з регіонів Карпат, якому недостатньо приділена увага геоморфологами є гори Гриняви.

Ось що можна довідатись про цей масив Полонинсько-Чорногірських Карпат із фундаментальної колективної монографії: «Головний гребінь Гринявської групи вздовж черемоського межиріччя фіксується вершинами: Крета, Зміїнська, Розтоцька (1525 м), Скупова (1580 м), Баба Людова (1586 м), Пневі (1585 м), Листовата (1525 м), Гостин (1585 м).

Віссю групи Лосової є хребет Максимець—Лосова. Абсолютні висоти — до 1345 м (г. Максимець), 1429 м (г. Лосова). Найвища вершина — г. Яровець (1580 м).

Давні консеквентні долини Чорного і Білого Черемошів місцями мають вигляд глибоких ущелин. В розширеннях долин добре виявлено п'ять терас. Деякі притоки набувають поздовжнього характеру вздовж м'яких зон черемоської світи.» [6, с. 58].

У 2005 р. нами здійснене ознайомлювальне експедиційне дослідження у район Гринявських гір з метою розробки плану подальшого геоморфологічного та еколого-географічного вивчення

цього масиву. Впродовж року тривало опрацювання картографічного матеріалу, літературних джерел, визначення оптимального маршруту наступного експедиційного дослідження. На основі цих матеріалів можна зробити певні висновки щодо загальних особливостей Гринявських гір.

Отже гори Гриняви, які отримали наукову назву від одного з найбільших населених пунктів, що лежить у підніжжі центральної частини масиву, належать до області Полонинсько-Чорногірських Карпат. Відокремлені від інших геоморфологічних районів з півночі, заходу і сходу передусім долинами Чорного і Білого Черемошів, гори Гриняви простяглися на 66 км.

Головний вододільний хребет масиву, який можна було б у північній частині назвати хребтом *Скупої* простягається від долини Чорного Черемошу поблизу села Красник до річки Тікач – лівої притоки Білого Черемошу в околицях села Гринява. Загальна протяжність хребта Скупої близько 21 км. Найвищі вершини у цій частині Гринявських гір – Ростицька – 1514 м та Скупова – 1579 м. Цей хребет майже симетричний – західні схили відносно полого опускаються до Чорного Черемошу, а східні – до витоків Жаб'євського потоку, Чорної та Білої річки. Підніжжя східного схилу межує з Ворохто-Путильським низькогір'ям, яке займає значну частину простору між Верховиною, Криворівнею на Чорному та Яблуницею, Довгополем на Білому Черемошах. Хребет Скупої можна розглядати як своєрідне продовження хребта Кострича Чорногірського масиву.

Далі вододіл впродовж близько 12 км тягнеться на південний захід зниженою, сильно розчленованою річковими потоками частиною масиву, де виділяються вершина *Лудова* (Баба Лудова) – 1484 м та *хребет Ватонарка*. По обидві сторони від Лудової простягаються видовжені хребти які є своєрідним продовженням Чорногірських хребтів Скорушного та Стайки-Явірник. Очевидно від урочища Лудове Велике з вершиною Лудовець – 1322 м тягнулася складка хребта типово grinявського простягання, яка зараз простежується вершинами Рижа – 1253 м, Комарничний – 1223 м, Ябзубейка – 1287 м, Борзолева – 1386 м, Гостовець – 1249 м. Більші висоти, напевне, мав ще один паралельний хребет, фрагменти якого виражені по лінії Лудова, Луковець – 1176 м, Озеринський – 1452 м, Старий – 1322 м, Мунчелик – 1452 м, Шкурихів – 1440, Гостів – 1582 м. Зараз складки цих двох хребтів порізані паралельними витокami річки Пробійна та Гостівцем. Тому вони піднімаються окремими вершинами над пологими видовженими

відрогами головного вододільного хребта Гринявських гір, який на цьому відтинку має назву Пнев'є (Пневе).

Хребет Пнев'є простягається на 33 км від гирла Шибєрного на Чорному Черемоші до початку Білого Черемошу при злитті Перкалаби і Сарати. Долина потоку Прелука, що впадає у Чорний Черемош та Москотина (права притока Перкалаби) відділяють Гринявські гори від видовженого відрога Чивчинського масиву – хребта Прелучний.

Саме на хребті Пнев'є розміщені найвищі вершини Гринявських гір: Мигалева (Галя Михайлова) – 1605 м, Масний Присліп – 1581 м, Капілаш – 1582 м, Тарниця – 1553 м, Гаїччина – 1572 м, Пневі – 1586 м, Гостів – 1582 м. Хребет Пнев'є коротким крутим західним схилом опускається до долини Чорного Черемошу. Схил цей неглибоко розчленований короткими притоками Чорного Черемошу.

Отже в цілому рельєф Гринявських гір має ерозійний характер. В окремих місцях породи черемоської світи виходять на поверхню у вигляді оголених стрімких скель та брил. Найбільше вони характерні для північно-західних схилів вододільного хребта, що примикає до Скупової (урочища Стовпні та Угорське).

Більшість гребеневої частини головного хребта та відрогів Гринявських гір представлена досить розлогими полонинами, які поступово стають практично безлюдними, оскільки тваринництво згортається у підсобних господарствах селян. За зовнішнім виглядом вони нагадують полонини Боржави та Красної. Тому доречно було б називати масив Полонина Гриніва.

З іншої сторони це надзвичайно мальовничий у природному плані регіон, який має значні перспективи для розвитку індустрії відпочинку. Крім неповторно красивих урочищ тут є цікаві соціально-культурні об'єкти, місця історичних подій.

Список літератури

1. *Боднарчук В.Г.* Радянські Карпати. – К.: Радянська школа, 1956. – 179 с.
2. *Воропай Л.І., Куниця М.О.* Українські Карпати: Фізико-географічний нарис. – К.: Радянська школа, 1968. – 168 с.
3. *Географічна енциклопедія України: В 3 т.* – К.: Укр. енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1989—1993.
4. *Маринич О.М., Шищенко П.Г.* Фізична географія України: Підручник. – К.: Тов-во “Знання”, 2003. – 479 с.
5. *Природа Івано-Франківської області /За ред. К.І. Геренчука.* – Львів: Вид-

во при Львівському ун-ті, 1973 – 152 с.

6. *Природа Українських Карпат* /За ред. К.І. Геренчука. – Львів: Видав-во Львівського ун-ту, 1968.
7. *Рудько Г., Кравчук Я. Інженерно-геоморфологічний аналіз Карпатського регіону України.* – Львів, 2002. – 172 с.
8. *Цись П.М. Геоморфологія УРСР.* – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1962.

**MOUNTAINS GRINJAVSKIE AS GEOMORPHOLOGICAL AREA
POLONINSKO-CHERNOGORSKIH OF CARPATHIANS
Yosyp Hiletskyy**

In article on the basis of processing the literature, a cartographical material, forwarding researches the characteristic of mountains Grinjavskih as geomorphological area of the Ukrainian Carpathian mountains is given. The basic attention is inverted on the hypsometric characteristic of mountain region.